

10. Oversættelser.

10.1. Retssagen mod Giordano Bruno.

5 [...]

Anklager: Godt, men hvordan har De dog kunnet vove at kalde den katolske tro for fuld af løgn og uden fortjeneste hos Gud ?

Bruno: Det har jeg aldrig sagt, og jeg har heller aldrig udtalt mig i den retning, hverken skriftligt eller mundtligt.

10 *A:* Hvilke ting er nødvendige for at blive frelst ?

B: Tro, håb og kærlighed.

A: Er gode gerninger også nødvendige, eller ville det være tilstrækkeligt, at vi undgår at behandle andre, som vi selv nødig ville behandles, og i øvrigt fører et moralsk liv ?

15 *B:* Jeg *har* altid og *vil* altid hævde, at gode gerninger er nødvendige for at blive frelst [...]

A: Har De nogensinde talt hånligt om kirkens folk, når de får indtægter?

20 *B:* Jeg har ikke bare aldrig talt hånligt om kirkens folk, ved nogen som helst lejlighed, i særdeleshed heller ikke, for at de ikke skulle have indtægter, tværtimod har jeg kritiseret, når kirkens folk på grund af manglende indtægter har været tvunget til at tigge, ligesom jeg har undret mig over, når jeg i Frankrig har set visse præster vandre hæmningsløst omkring i deres messeklæder på gader og stræder for at tigge.

A: Har De nogensinde sagt, at det at leve som gejstlig ikke skulle være i tråd med apostlenes levevis?

25 *B:* Jeg har aldrig hverken sagt eller antaget den slags ! (*her slår anklagede ud med armene, idet han undrer sig højlydt over alt det, man her udspørger ham om*).

A: Har De nogensinde sagt, at verden på grund af de gejstliges slette livsførelse ikke vil kunne opretholdes, som den er? at der ikke findes nogen god religion? og at enhver religion ville have godt at blive set efter i sømmene, særlig den katolske kirke, underforstået, at den ville undergå en omfattende reform i nærmeste fremtid ?

30 *B:* Jeg har aldrig nogensinde hverken sagt eller antaget noget i den retning.

A: Har De nogensinde udtalt Dem nedsættende om den praksis, som moderkirken anvender for at retlede folket til at følge Guds bud, og når kirken tager forholdsregler overfor dem der afviger fra den katolske tro ved at hævde, at apostlene med deres formaninger og eksempler på god livsførelse omvendte folkeslagene, hvorimod man i dag straffer den, der ikke vil være katolik, fordi man farer frem mod ham med magt frem for med kærlighed?

B: Det er sandt, at jeg husker at have sagt, at apostlene udrettede mere med deres formaninger, gode livsførelse, eksempler og mirakler end med magt i modsætning til, hvad man kan gøre i dag. Dermed benægter jeg ikke berettigelsen af en given forholdsregel, som Den Hellige Kirke måtte anvende overfor kættere eller overfor kristne på afveje. Og af det, som jeg tidligere har sagt, og også forklaret i min bog, hvor jeg hævder, at det måtte være nødvendigt at uddrive dem, som under dække af religiøse reformer ophæver gyldigheden af gode gerninger, vil man - som mange andre steder i mine værker - selv kunne bedømme, hvorvidt jeg har formuleret mig i bebrejdende vendinger overfor de retmæssige forholdsregler, som kirken måtte træffe overfor forhærdede trosafvigere

(og henvendt til det samlede forhør) - det, jeg har villet understrege er, at apostlene opererede mere ud fra deres forkyndelse, deres gode livsførelse, deres gode eksempel, de mirakler de udrettede, end sådan som det er nu, hvor man anvender tvang overfor dem som ikke vil være katolikker, og at jeg ikke går ind for denne fremgangsmåde, jeg anbefaler den anden.

A: Deres svar ville måske have været en logisk følge, hvis Den Hellige Kirke endnu i disse tider skulle fremvise så mange undere, som den gjorde det i de første tider og i apostlenes dage. Men eftersom Vor Herre i al sin godhed kun sjældent tillader undere at ske nu til dags, ligesom der kun findes få personer, der kan måle sig med apostlene, hænger det ikke sammen med det, som De har fundet passende at svare. Sig os derimod det, som De rent faktisk *har* villet og *vil* sige.

B: Jeg tror at man kan sammenligne nutiden med fortiden, hvor det jeg siger er, at *de* dengang opererede på denne måde, og at vi dag *ikke* gør sådan, selvom der ikke mangler prædikanter og gode forbilleder, som med deres gode livsførelse og lære nemt kan få almindelige mennesker til at efterligne dem og føre dem til troen; men måske er det på grund af verdens og tidernes ondskab.

A: Har anklagede nogensinde udtalt, at de undere, som Jesus Kristus og apostlene gjorde, kun tilsyneladende var undere, at de ikke var rigtige, men resultatet af magiske

kunster? og at De sagtens, hvis De følte Dem tilskyndet til det, ville kunne gøre samme og endnu større undere, og at De til allersidst skulle få hele verden til at følge Dem?

5 *B:* (*Udbryder, idet han løfter begge arme i vejret*) Stop en halv! Hvem er det dog, der har fundet på det her djævelskab? Jeg har sandelig aldrig sagt sådan noget, det ville jeg aldrig nogen sinde kunne finde på! Gud fri mig vel, hvad er det, der foregår? Det skulle være over mit lig, at nogen beskyldte mig for sådan noget!

A: Har De udtalt, idet De talte om apostlenes og kirkefædrenes lære og om den kristne tro: ” I skal få at se, hvilke fremskridt I vil kunne gøre med jeres tro! Afvent jeres dom, for så skal I få se frugten af jeres gerninger!”

10 *B:* Hør her, det har jeg aldrig nogensinde sagt! Kig selv efter i bøgerne her, for selv om de er af verdslig karakter, har jeg dog aldrig hverken sagt eller skrevet noget sådant; og ud af mine bøger kan man se, at jeg aldrig har tænkt i sådanne baner.

A: Hvad mener anklagede om kødets synd uden for ægteskabets sakramente?

15 *B:* Hvad det angår, har jeg udtalt mig af og til, hvor jeg i al almindelighed har sagt, at kødets synd er mindre alvorlig end andre synder, og i særdeleshed, at ægteskabsbrud var den alvorligste af kødets synder, bortset fra synder mod naturen; og jeg har antaget simpel utroskab for at være på linie med de timelige synder. Det er rigtigt, at jeg har hævdet det ind i mellem; og jeg erkender og vedkender mig at have udtalt mig fejlagtigt, for jeg husker at den hellige Paulus siger: ” at ægteskabsbrydere ikke kan eje Guds rige”. (*Henvendt til sig selv:*)
20 Det har jeg måske sagt i et øjebliklets letsindighed, under selskabelige former, hvor snakken gik om løst og fast.

A: Har De nogensinde udtalt Dem om Kirken, at den har begået en stor synd ved at erklære kødets synd som en sådan, når den tjener naturen på så gavnlige en måde; og at den er til største nytte i udfoldelse med kvinder, og andre lignende ting ?

25 *B:* Jeg har aldrig sagt sådan noget, for jeg ved udmærket, at en hvilken som helst kødelig akt er syndig, fra ægteskabet og fremover, både i moralsk forstand og ud fra kristen lov. Og hvis jeg har sagt, at man kan henhøre utroskab under timelige synder og har bagatelliseret denne synd mere, end godt var, kan det som sagt mere have været som led i løs snak under selskabelige former, end fordi jeg ikke skulle have troet og tror, at det virkelig er
30 en dødssynd [...] således beder jeg om, at Gud vil tilgive mig mine synder, ligesom jeg har svaret sandt på alle de spørgsmål, der er blevet stillet mig efter hvad jeg kan huske. Men for

5 selv at opnå større glæde og tilfredshed vil jeg prøve en gang til at gå mine handlinger efter i tankerne; og hvis der skulle dukke et eller andet frem, som jeg skulle have sagt eller gjort i modstrid med katolsk kristentro, vil jeg åbenhjertigt fremlægge det; og hermed bevidner jeg at have sagt, hvad der er rigtigt og sandt, ligesom jeg også vil gøre det fremover, og jeg sætter min lid til, at jeg aldrig vil gøre andet.

Og da klokken nu var blevet mange, blev han ført tilbage til sin celle...

10

Syvende forhør af Bruno.

15 *D. 30. juli 1592. I overværelse af Deres Excellencer Johannes Superantius og Thomas Maurocenius, med personlig tilstedeværelse af Hans højærværdighed Ærkebiskoppen af Venedig, hans ærværdighed Inkvisitatoren, den ærede forhørsdommer med bemyndigelse for den kirkelige domstol blev afhørt nævnte Giordano [Bruno], efter at være blevet ført til retten fra sin fængselscelle, og efter med hånden på Bibelen at have sværget at sige sandheden [...]*

20 A: Kan det tænkes, at anklagede, efter at have haft lejlighed til at tænke sig om, nu er mere indstillet på at sige sandheden, idet De nok erindrer Dem, hvad der er blevet talt om under de tidligere forhør?

25 B: Mine herrer, jeg har tænkt over det, og der falder mig helt sikkert ikke andet ind hverken at sige eller tilføje, for i henhold til de steder, jeg har været, og de ting, jeg har gjort efter at have fratrukket min ordensregel, synes det, som jeg hidtil har refereret under mine forhør, at være fuldt ud dækkende.

A: Deres mangeårige trosfrafald har gjort Dem mistænksom overfor den hellige kristentro, hvor De gennem så lang tid har ringeagtet Kirkens ekskommunikering af Dem.¹ Det kunne således være, at De havde haft kontroversielle meninger også om andre trosanliggender end dem, der allerede er fremlagt; men hvorom alting er, så *burde* og *kunne* 30 De nu rense Deres samvittighed.

B: Jeg synes nok, at de trosspørgsmål, som jeg har fremlagt bekendelse om, og alt det, som jeg har givet udtryk for i mine skrifter, på tilstrækkelig vis påviser omfanget af mine udskejelser. Og derfor, hvad der måtte være, det bekender jeg, idet jeg vedstår ikke at have formidlet underlødige mistanker om kætteri. Og hermed siger jeg endnu en gang det, som er sandheden, nemlig at jeg til stadighed havde dårlig samvittighed og ønskede at forbedre mig, 5 skønt måden jeg søgte dette på var den enkleste og sikreste, mens jeg fortsat veg tilbage for at vende tilbage til strengheden indenfor det konventionelle ordenskald. Og i løbet af den periode fik jeg orden på nogle anliggender for at kunne gøre mig fortjent til Deres Hellighed, for at jeg kunne opnå at leve så frit som muligt indenfor katolsk og religiøs sammenhæng. 10 Dette vil sige, at jeg fastholder det, som man vil kunne forvise sig om gennem de fremlagte skrifter og andet materiale, nemlig at man ikke ville kunne tilskrive mig foragt for den katolske religion, men snarere ærefrygt for Den Hellige Stol, foruden kærlighed til frihed.

A: De synes ikke at have udvist en sådan trang til at vende tilbage til den hellige kristentro, eftersom De i Frankrig og andre katolske steder, hvor De har opholdt Dem i 15 årevis, ikke har taget initiativ til at samtale med nogen gejstlige personer indenfor den Hellige Kirke om at genoptage lydigheden i forhold til de katolske trossandheder. Og så meget mere, som at De efter Deres hjemkomst til Venedig udover et sådant manglende initiativ er vedblevet med at undervise i falske og kætterske dogmer og læresætninger.

B: Jeg har allerede påpeget under tidligere forhør, at jeg drøftede min sag med Hans 20 ærværdighed biskoppen af Bergamo, den apostolske nuntius i Frankrig, som jeg blev introduceret til af pater Bernardin Mendoza, den katolske ambassadør, som jeg kendte fra det engelske hof.² Og ikke bare havde jeg drøftelser med den apostolske nuntius, men tilføjer nu yderligere, at jeg straks bad ham indtrængende om at skrive til Den Hellige Fader i Rom for at bønfalde ham om nådigt at modtage mig i den katolske kirkes skød, uden at jeg skulle 25 være tvunget til at genoptage mit ordenskald. Og fordi det var på den tid, da Sixtus V var pave, så var delegaten betænkelig ved at skulle yde mig den nådesbevisning at skrive til Dem, men hvis jeg genoptog kaldet, så skulle han nok have hjulpet mig med en skriftlig henvendelse. Og derefter sendte han mig til en jesuiterpater - nu kan jeg huske hans navn, han hed fader Alfonso den Spanske, som kan bevidne det for Dem, hvis han stadig er i live - 30 og ham drøftede jeg min sag med. Han gjorde det klart for mig, at det var nødvendigt, at jeg sørgede for at få ophævet pavens bandlysning af mig, og at mindre ikke kunne gøre det, end

at jeg vendte tilbage til ordenskaldet, og han advarede mig yderligere om, at fordi jeg var ekskommunikeret, kunne jeg ikke medvirke ved læsningen af tidebønnerne, men at jeg godt måtte høre prædiken og fremsige mine bønner i kirken.

Efter at jeg kom til Venedig, fremsatte jeg aldrig kætterske dogmer eller læresætninger, men diskuterede udelukkende filosofiske emner med mange fremtrædende personer, hvilket de til enhver tid vil kunne bevidne. Tværtimod, når talen fald på de religiøse forhold i Tyskland og England, bebrejdede jeg dem for dér at være kendetegnet af ugudelighed og uvidenhed og til skade for staten, hvilket jeg endvidere har skrevet om i adskillige af mine afhandlinger, i tråd med hvad jeg også har fremført i mine øvrige forhør, som man selv kan se efter. Og selvom jeg ikke i Venedig sørgede for at blive fritaget for censur af mine skrifter, var den trang til at vende tilbage til den katolske kirke, jeg hele tiden har haft, ikke langt borte. Men jeg planlagde at vende tilbage til Frankfurt for at få trykt nogle af mine værker om de syv frie kunster og syv andre inventive kunster og dedikere disse værker til paven.³ Og således regnede jeg med at gøre mig fortjent til på en eller anden ekstraordinær måde at blive modtaget i den hellige kirkes skød sådan, at jeg stadig kunne blive ved med at leve i verden uden for klostrets mure - , og at jeg, når jeg kom tilbage til brødrene i mit abbedi, ikke skulle få skudt i skoene, at jeg skulle have frafaldet min tro og på den måde blive foragtet af alle.

A: Ud fra hvad De siger, så kan man hente oplysninger fra forskellige agtværdige mænd for at forvise sig om, at De ikke skulle have fremsat kætterske dogmer, men udelukkende diskuteret filosofiske anliggender. Ikke desto mindre er det ifølge udtalelser fra forskellige en kendt ting, at De skulle have gjort det stik modsatte og udbredt falsk lære.

B: Lige med undtagelse af den beskyldning, som jeg tror stammer fra Hr. Zuane Mocenigo, søn af den agtværdige hr. Antonius, så vil jeg ikke tro, at man vil kunne finde nogen, som ville sige, at jeg skulle have udbredt falsk og kættersk lære, ligesom jeg heller ikke har mistanke om, at nogen ville kunne sige mig noget på med hensyn til min rettroenhed.

A: På hvilke steder og for hvilke agtværdige mænd har De holdt filosofiske foredrag?

30 B: Det har jeg gjort ved studiekredse, som afholdes hjemme hos den agtværdige hr. Andrea Moresini, som jeg mener bor ved San Luca nord for Canal Grande, og i hvis hus der

kom mange betydningsfulde og litterære mennesker. Og jeg har også holdt foredrag rundt om på biblioteker, uden dog derved at have noget særligt kendskab til de enkeltpersoner, der var til stede der.

A: Det er nødvendigt, at De virkelig klargør Dem Deres nuværende alvorlige situation, eftersom De gennem et årelangt tidsrum har været udelukket fra det kirkelige fællesskab, og De har udøvet Deres virksomhed rundt om på kætterske steder, således at der udover det, som De har givet udtryk for under de øvrige forhør, sagtens kunne være andre ting at anklage Dem for. Så tænk Dem derfor godt om, ved pligtskyldigt at ransage Deres samvittighed.

10 B: Det kan godt være, at jeg gennem så langt et tidsrum kan have begået andre fejl og trådt ved siden af i forhold til kirkens lære på andre måder end, hvad jeg her har fremlagt, eller begået yderligere fejltagelser i den retning. Men selvom jeg har tænkt mig grundigt om, kan jeg virkelig ikke komme i tanker om, hvad det skulle have været. Jeg *har* bekendt, og bekender også nu beredvilligt mine fejltrin, og min skæbne er her lagt i Deres ærværdige hænder for at finde en udvej til min frelse. Hvad angår angeren for mine misgerninger, kan jeg hverken tilføje yderligere eller udtrykke den tydeligere, selvom jeg gerne ville.

15 *(Efter at have kastet sig på knæ, udbrød han:)* Jeg beder ydmygst Herren min Gud og Deres Højærværdigheder om forladelse for alle de fejltrin, jeg måtte have begået! Og jeg er her, klar til at udføre det, som De i Deres indsigtfuldhed beslutter Dem for at iværksætte som middel til min sjæls frelse.

20 Og jeg bønfaller Dem også om, at De ikke kan straffe mig hårdt nok, hvis jeg offentligt har givet udtryk for noget sådant, hvoraf der vil kunne falde nogen som helst vanære over den ordensstand, jeg har tilhørt, og hvis Deres Højærværdigheder ved den gode Guds hjælp vil lade mig beholde Livet, lover jeg bod og bedring for at gøre den skade god igen, som jeg har forvoldt.

(Efter at Den hellige Domstol havde befaleet ham at rejse sig op fra gulvet, som det flere gange var blevet ham pålagt:)

30 A: Har De yderligere at tilføje for nuværende?

B: Nej, jeg har ikke yderligere at tilføje.

Således sendte Den hellige Domstol ham tilbage til sin celle, efter at have taget afhøringen til efterretning. [...] Referatet godkendt.

5

Copia sententiae latae contra fratrem Iordanum de Nola, consignata illustrissimo Gubernatori Urbis.

10 [Invocato dunque il nome di Nostro Signore Gesù Christo et della sua gloriosissima Madre sempre Vergine Maria, nella causa et cause predette al presente vertenti in questo Santo Offitio tra il reverend Giulio Monterentii, dottore di leggi, procurator fiscale di detto Santo Offitio, da una parte, et te fra Giordano Bruno predetto, reo inquisitor, processato, colpevole, impenitente, ostinato, et pertinace ritrovato, dall'altra parte:]

15

[...] per questa nostra diffinitiva sententia, quale di consiglio et parere de' reverendi padri maestri di sacra theologia et dottori dell'una et l'altra legge, nostri consultori, proferimo in questi scritti, dicemo, pronuntiamo, sententiamo et dichiaramo te, fra Giordano Bruno predetto, essere heretico impenitente, pertinace [et ostinato], et perciò essere incorso in tutte
20 le censure ecclesiastiche et pene [dalli sacri] Canoni, leggi et constitutioni, così generali come [particolari, a] tali heretici confessi, impenitenti, pertinaci et ostinati imposte; et come tale te degradiamo verbalmente et dichiaramo dover esser degradato, sí come ordiniamo et comandiamo che sii attualmente degradato da tutti gl'ordini ecclesiastici maggiori et minori nelli quali sei costituito, secondo l'ordine dei sacri Canoni; et dover essere scacciato, sí
25 come ti scacciamo, dal foro nostro ecclesiastico et dalla nostra santa et immacolata Chiesa, della cui misericordia ti sei reso indegno: et dover esser rilasciato alla Corte secolare, sí come ti rilasciamo alla Corte di voi monsignor Governatore di Roma qui presente, per punirti delle debite pene, pregandolo però efficacemente che voglia mitigare il rigore delle leggi circa la pena della tua persona, che sia senza pericolo di morte o mutilatione di membro.

30

Di piú, condanniamo, riprobamo et prohibemo tutti gli sopradetti et altri tuoi libri et scritti come heretici et erronei et continenti molte heresie et errori, ordinando che tutti

quelli che sin' hora si son havuti, et per l'avenire verranno in mano del Santo Offitio siano pubblicamente guasti et abbrugiati nella piazza di san Pietro, avanti le scale, et come tali che siano posti nell'Indice de' libri prohibiti, sí come ordiniamo che si facci.

Et cosí dicemo, pronuntiamo, sententiamo, dechiaramo, degradiamo,
5 commandiamo et ordiniamo, scacciamo et rilasciamo et preghiamo in questo et in ogni altro miglior modo et forma che di ragione potemo et dovemo.

10

Kopi af domsafsigelsen for broder Giordano de Nola underskrevet af Roms borgmester
[...]

Thi kendes for ret, så erklærer vi hermed dig, førømtalte broder Giordano Bruno, for at være
15 en ubodfærdig, uforbederlig og forhærdet kætter, og derfor idømmes du fra Højeste Kirkelige Myndighed den fulde kirkelige censur og straf, som her pålægges både i al almindelighed og i særdeleshed for dem, som har bekendt sig som værende sådanne ubodfærdige, uforbederlige og forhærdede kættere. Det gøres således herved vitterligt, at du fratages dit medlemskab af ordenen, ligesom vi samtidig henstiller og befaler, at du fratages alle
20 kirkelige hverv og rettigheder, som du måtte bestride i henhold til Kirkeretten.⁴ Desuden skal du bortvises med udelukkelse fra det kirkelige fællesskab i den hellige katolske kirke, hvis barmhjertighed du har vist dig uværdig til. Som følge heraf skal du overføres til den civile domstol således, at vi overgiver dig til Roms borgmester, som er her til stede, for at du kan modtage den straf, der tilkommer dig, idet vi dog beder ham indtrængende om, at han vil
25 fortolke loven lempeligt i forhold til din strafudmåling, og at det hverken vil medføre dødsfare for dig eller lemlæstelse af din person (!).

Endvidere vil vi fordømme, forkaste og forbyde alle tidligere nævnte bøger tillige med øvrige bøger og skrifter fra din hånd ved at stemple dem som kættersk vranglære, idet de indeholder mange kætterier og falsk lære. Vi befaler således, at alle disse skrifter,
30 både dem, der indtil nu er fremkommet, og hvad der senere måtte komme Den hellige Stol i hænde, må blive tilintetgjort ved offentlig afbrænding foran trappen på Peterspladsen, og at

der må blive truffet de nødvendige foranstaltninger for at bringe dem på listen over forbudte bøger.

Og således erklærer vi dig dømt gennem denne udtalelse, som er et udtryk for, at vi fratager dig dit broderskab, og hvor vi kommer med henstillende befaling om, at du skal bortvises og overgives til den verdslige domstol, idet vi beder om, at vi herigennem pligtskyldigt måtte have gjort, hvad der var muligt, for at retfærdigheden kunne ske fyldest.

---

1. Ved ekskommunikering forstås, at man er udelukket fra kirkens fællesskab og ikke kan modtage kirkens sakramenter som f.eks. nadveren.

10

2. Betegnelsen ”apostolisk nuntius” bruges den dag i dag og dækker over gejstlige, som udøver en funktion som en slags ambassadører for vaticanket.

15

3. De syv såkaldte *arti liberali* er grammatik, dialektik, retorik, aritmetik, geometri, musik og astronomi.

4. Disse hverv betegnes i kildeteksten som *ordini maggiori et minori*. *Ordini maggiori* omfattede hverv som diakon eller hjælpepræst under fejringen af messen, mens *ordini minori* indebar funktioner som kirketjener, oplæser af bibelske tekster, djævlueddrivelse og kordegn. Konsekvensen af Brunos fratagelse af alle disse hverv indebar så også, at han end ikke måtte have nøgler til nogen kirke!

20

25

30

10.2. Retssagen mod Galileo Galilei.

Costituto di Galileo Galilei

Die Martis XII Aprilis 1633

5 Vocatus comparuit personaliter Romae in Palatio Sancti Offitij in mansionibus solitis Reverendi Patris Commissarii coram admodum Reverendo Patre fratre Vincentio Maculano de Florentiola Commissario Generali, et assistente Reverendo Domino Carolo Sincero Procuratore fiscali Sancti Offitij in meique etc.

10 Galileus filius quondam Vincentii Galilei florentinus aetatis suae annorum 70 qui delato sibi Iuramento veritatis dicendae quod tactis etc. praestitit fuit per Dominos

I.s quomodo, et a quanto tempore Romae reperiatur.

R. Io arrivai a Roma la prima Domenica di Q, e son venuto in lettica.

15 I. an ex se seu vocatus venerit, vel sibi iniunctum fuerit ab aliquot ut ad Urbem venire, et a quo.

R. In Fiorenza il Padre Inq.re mi ordinò ch'io dovessi venir a Roma e presentarmi al S. Officio, sendo questo il comandamento de ministri di esso S. Officio.

I. an sciat vel imagnetur causam ob quam sibi iniunctum fuit ut ad Urbem accederet.

20 R. Io m'imagino la causa per la quale mi è stato ordinate ch'io mi presenti al S. Officio in Roma esser stata per render conto del mio libro ultimamente stampato; e così mi son imaginato mediante l'impositione fatta al libraro, et a me, pochi giorni prima che mi fusse ordinate di venir a Roma di non dar più fuori de i detti libri, e similmente perché fu ordinate al libraro dal Padre Inq.re che si dovesse mandar l'originale del mio libro a Roma al
25 S. Off.cio.

I. Quod explicit quisnam sit liber ratione cuius imaginatur sibi fuisse iniunctum ut ad Urbem veniret.

R. Questo è un libro scritto in Dialogo, e tratta della constitutione del mondo, cioè de i due Sistema Massimi, cioè della dispositione de Celi, e delli Elementi.

30 I. An si ostenderetur sibi dictus liber paratus sit illum recognoscere tamquam suum.

R. Spero di sì che mi sarà mostrato il libro lo riconoscerò.

Et sibi ostenso uno ex libris Florentiae impressis anno 1632 cuius titulus est Dialogo di Galileo Galilei linceo etc., in quo agitur de duobus systematibus mundi, et per
5 ipsum bene viso et inspecto, s'

Dixit Io conosco questo libro benissimo, et è uno di quelli stampati in Fiorenza, e lo conosco come mio, e da me composto.

I. an pariter recognoscat omnia et singula in dicto libro contenta tanquam sua.

10 R. Io conosco questo libro mostratomi, ch'è uno di quelli stampati in fiorenza, e tutto quello che in esso si contiene lo riconosco come composto da me.

I. quo, et a quanto tempore dictum librum conscripsit, et ubi.

R. In quanto al luogo, io l'ho compost in Fiorenza da dieci, o dodeci anni in qua, e ci sarò stato occupato intorno sette o otto anni, ma non continovamente.

15 I. an alias fuerit Romae et signanter de anno 1616 et qua occasione.

R. Io fui in Roma dell'anno 1616 et dopo vi fui l'anno secondo del Poncificato di N.S. Urbano 8. et ultimamente vi fui tre anni sono per occasione ch'io volevo dar il mio libro alle stampe. L'occasione per la quale fui a Roma l'anno 1616 fu che sentendo moversi dubbio sopra la opinione di Nicolò Copernico, circa il moto della terra, e stabilità del Sole, e
20 l'ordine delle Sfere Celesti per rendermi in stato sicuro di non tenere se non l'opinioni Sante, e Cattoliche, venni per sentire quello che convenisse tenere intorno a questa materia.

I. an ex se vel vocatus venerit, dicat causam quare fuerit vocatus et cum quo vel quibus de suprascriptis tractaverit.

R. Del 1616 venni a Roma da me stesso senza esser chiamato per la causa che ho
25 detto, et in Roma trattai di questo negotio con alcuni Signori Card.i di quelli ch'erano sopra il S. Off.cio in quell tempo, in part.re con li Signori Card.li belarmino, Araceli, S. Eusebio, Bonzi et d'Ascoli.

I. quod dicat in part.ri quid cum supradictis D.is Cardinalibus tractaverit.

R. L'occasione del trattar con i detti Sign.ri Card.li fu perché desideravano esser
30 informati della Dottrina del Copernico essendo il suo libro assai difficile d'intendersi da quelli che non sono della professione di Matematica et Astronomia, et in part.re volsero

intender la dispositione delli Orbi Celesti conforme all'Ipotesi di esso Copernico, et com'egli mette il Sole nel Centro delli Orbi de i pianetti, intorno al sole mette prossimo l'orbe di Mercurio, intorno a questo quello di Venere, dipoi la luna intorno alla terra, e circa questi Marte, Giove, e Saturno, e circa il moto fa il Sole immobile nel Centro, e la terra convertibile in se stessa, et intorno al Sole, cioè in se stessa del moto diurno, e intorno al Sole del moto annuo.

I. Ut dicat cum Romam venerit ut circa supradictam resolutionem et veritatem habere posset, dicat etiam quid resolutum fuerit in hoc negotio,

R. Circa la controversia che vertebat circa la sopradetta opinione della stabilità del Sole, e moto della terra fu determinate dalla Sacra Cong.ne dell'Indice tale opinione assolutamente presa esser ripugnante alle scritture sacre, e solo ammettersi ex suppositione nel modo che la piglia il Copernico.

I. an tunc sibi notificata fuerit dicta determinatio, et a quo.

R. Mi fu notificata la detta determinatione della Cong.ne dell'Indice, et mi fu notificata dal Signor Card.le Belarmino.

I. ut dicat quid sibi notificaverit dictus Eminent.us Bellarminus de dicta determinatione, et an aliquid aliud sibi circa id dixerit, et quid.

R. Il Signor Card.le Belarmino mi significò la detta opinione del Copernico potersi tener ex suppositione, sì come esso Copernico l'haveva tenuta, et sua Eminenza sapeva ch'io la tenevo ex suppositione, cioè nella maniera che tiene il Copernico, come da una risposta del medesimo Signor Card.le fatta, a una lettera del P. Maestro Paolo Antonio Foscarino Provinciale de Carmelitani si vede, della quale io tengo copia, e nella quale sono queste parole:” Dico che mi pare che Vostra Paternità et il Signor Galileo facciano prudentemente a contentarsi di parlar ex suppositione, e non assolutamente”, et questa lettera del detto Signor Cardinale è data sotto il dì 12 d' Aprile 1615. E che altrimenti cioè assolutamente presa non si doveva né tenere, né difendere.

Et sibi dicto quod dicat quid resolutum fuerit, et sibi notificatum tunc scilicet de mense februarii 1616.

R. Del mese di febraro 1616 il Signor Card.le Belarmino mi disse che per esser l'opinione del Copernico assolutamente presa contrariante alle scritture sacre non si poteva né tenere né difendere, ma che ex suppositione si poteva pigliar, e servirsene. In conformità di che tengo una fede dell'istesso Signor Cardinale Belarmino fatta dei mese di maggio a'26
5 del 1616; nella quale dice che l'opinione del Copernico, non si può tener né difendere per esser contro le scritture sacre, della quale fede ne presento la copia; et è questa.

Et exhibuit folium cartae, scriptum in una facie tantum cum duodecim lineis incipiens: "Noi Roberto Cardinale Belarmino, havendo" et finiens:"Questo il 26 di maggio 1616"
10 subscriptum:" Il medesimo di sopra Roberto Card.le Bellarmino", quod ego accepi ad effectum etc. et fuit signatum littera *B*.

Subdens L'originale di questa fede l'ho in Roma appresso di me, et é scritto tutto di mano del Signor Card.le Bellarmino sodetto.

15 I. An quando supradicta sibi notificata fuerunt aliqui essent praesentes et qui.

R. Quando il Signor Cardn.le Bellarmino mi disse et notificò quanto ho detto dell'opinione del Copernico vi erano alcuni P. di S. Domenico presenti, ma io non li conoscevo né gli havevo più visti.

I. an tunc praesentibus dictis Patribus ab eisdem vel ab aliquo alio fuerit sibi
20 factum praeceptum aliquod circa eandem materiam, et quod.

R. Mi raccordo che il negotio passò in questa maniera. Che una mattina il Signor Cardinale Bellarmino mi mandò a chiamare, e mi disse un certo part.re qual io vorrei dira all'orecchio di Sua Santità prima che ad altri, ma conclusione fu poi che mi disse che l'opinione del Copernico non si poteva tener, né defender come contrariante alle sacre
25 Scritture. Quelli Padri di s. Domenico non ho memoria se c'erano prima o vennero dopo, né

meno mi ricordo se fussero presenti quando il Signor Card.le mi disse che la detta opinione non si poteva tener, e può esser che mi fusse fatto qualche precetto ch'io non tenessi né defendessi detta opinione, ma non ne ho memoria perché questa è una cosa di parecchi anni.

I. an si sibi legantur ea quae sibi tunc dicta, et intimata cum praecepto fuerunt
5 illorum recordabitur.

R. Io non mi ricordo che mi fusse detto altro né posso saper se mi raccorderò di quello che allhora mi fu detto, e quando anche mi si legga, et io dico liberamente quello che mi ricordo, perché non pretendo di non haver in modo alcuno contravenuto a quel precetto cioè di non haver tenuto, né difeso la detta opinione del moto della terra et stabilità del Sole
10 in conto alcuno.

Et sibi dicto quod cum in dicto praecepto sibi tunc coram testibus facto contineatur quod non possit quovis modo tenere, defendere, aut docere dictam opinionem dicat modo an recordetur quomodo, et a quo fuerit sibi intimatum.

R. Io non mi ricordo che mi fusse intimato questo precetto da altri che dalla viva
15 voce del Signor Cardn.le Bellarmino, et mi ricordo che il precetto fu ch'io non potessi tenere, né difendere, et può esser che ci fusse ancora né insegnare. Io non mi ricordo ne anco che vi fusse quella particola, quovis modo, ma può esser ch'ella vi fusse, non havendo io fatta riflessione, o formatone altra memoria per haver havuto pochi mesi dopo quella fede del detto Signor Card.le Bellarmino sotto li 26 di Maggio da me presentata, nella quale mi
20 vien significato l'ordine fattomi di non tener, né defender detta opinione. Et le altre due particole hora notificatemi di detto precetto, cioè nec docere, et quovis modo, io non ne ho tenuto memoria, credo perché non sono spiegate in detta fede, alla quale mi son rimesso, e tenevo per mia memoria.

I. an, post dicti Praecepti Intimationem aliquam licentiam obtinuerit scribendi librum ab ipso recognitum, et quem postea Tipis mandavit.

R. Dopo il sodetto precetto io non ho ricercato licenza di scriver il sodetto libro da me riconosciuto, perché io non pretendo per haver scritto detto libro di haver contrafatto
5 punto al precetto che mi fu fatto di non tenere né defender, né insegnare la detta opinione, anzi di confutarla.

I. an pro impressione eiusdem libri licentiam obtinuerit, a quo, et an per se vel per alium.

R. Per ottener licenza di stampar il sodette libro anchorchè mi fusse dimandato di
10 Francia, Alemagna, e di Venetia con offerta anche di guadagno, ricusando ogn'altra cosa spontaneamente mi mosse tre anni sono, e venni a Roma per consegnarlo in mano del Censore Primario, cioè del Maestro di Sacro Palazzo con assoluta autorità di aggiunger levare, mutare, ad arbitrio suo, il quale dopo haverlo fatto veder diligentissimamente dal Padre Visconti suo Compagno, poiché io gliel'haveva consegnato il detto Maestro di Sacro
15 Palazzo lo rividde ancor lui, e lo licentiò, cioè mi concesse la licenza havendo sottoscritto il libro, con ordine però di stampar il libro in Roma, dove restammo in appuntamento ch'io dovessi ritornare l'Autunno prossimo venturo, atteso che rispetto all'estate sopravveniente desideravo di ritirarmi alla Patria per fuggir il pericolo di ammalarmi, sendomi già trattenuto tutto il maggio, e Giugno. Sopragiunse poi il contagio mentre ero in Fiorenza, e fu levato il
20 commercio, ond'io vedendo di non poter venire a Roma, ricercai per lettere il medesimo P. Maestro di Sacro Palazzo, che volesse contentarsi, che il libro fu stampato in Fiorenza. Mi fece intender ch'harebbe voluto rivedere il mio originale, e che però io glielo mandassi. Havendo usato ogni possibil diligenza, e adoperato sino i primi Segretarj del Gran Duca, e

Padroni de Procacci per veder di mandar sicuramente il detto originale, non ci fu verso potersi assicurare, che si ci potesse condurre, e che senz'altro sarebbe andato male, o bagnato, o abbruggiato tal era la strettezza de i Passi. Diedi conto al med.mo P. Maestro di questa difficoltà di mandar il libro, e da lui mi fu ordinato che di nuova da persona di sua
5 sodisfattione il libro fusse scrupolosissimamente riveduto, e la persona fu di suo compiacimento, e fu il P.M. Giacinto Stefani Domenicano, lettore di Scrittura Sacra nello Studio publico di Fiorenza, Predicatore delle Serenissime Altezze, e Consultatore del Santo Officio. Fu da me consegnato il libro al P. Inq.re di Fiorenza, e dal Padre Inq.re fu consegnato al sodetto P. Giacinto Stefani, e dall'istesso fu restituito al Padre Inq.re, il quale
10 lo mandò al Signor Nicolo dell'Antella revisore dei libri da stamparsi per la Ser.ma A. di Fiorenza, et da questo S. Nicolò il Stampatore chiamato il Landini lo pigliò, et havendo trattato col P. Inq.re lo stampò osservando puntualmente ogni ordine dato dal Padre Maestro di Sacro Palazzo.

I. an quando petijt a supradicto Mag.ro Sacri Palatii facultatem imprimendi
15 supradictum librum eidem R.mo Patri Mag.ro exposuerit praeceptum alias sibi factum de mandato S. Cong.nis de quo supra.

R. Io non dissi cosa alcuna al P.M. di Sacro Palazzo quando gli dimandai licenza di stampar il libro del sodetto Precetto perché non stimavo necessario il dirglielo, non havend'io scropolo alcuno, non havend'io con detto libro ne tenuta, ne difesa l'opinione della mobilità
20 della terra, e della stabilità del sole, anzi nel detto libro io mostro il contrario di detta opinione del Copernico, e che le ragioni di esso Copernico sono invalide, e non concludenti.

Quibus habitis, dimissum fuit examen animo etc., et assignata ci fuit Camera quaedam in Dormitorio officialium sita in Palatio Sancti Offitij, loco carceris, cum precepto de non discedendo ab ea sine speciali licentia sub poenis arbitrio S. Cong.nis etc., et fuit ei iniunctum ut se subscribat, et impositum silentium sub Iuramento.

5

Io Galileo Galilei ho deposto come di sopra.

10

Costituto di Galileo Galilei

Die Martis 21 Iunii 1633.

15 Constitutus personaliter in aula Congregationem Palatii Sancti Officii Urbis coram admodum Reverendo Patre Commissario generali Sancti Officii Assistente Reverendo Domino Procuratore Fiscali in meique etc.

Galileus de Galileis Florentinus de quo alias cui delato Iuramento veritatis dicendae quod tactis etc. praestitit fuit per Dominos

20 I.s an aliquid ei occurrat ex se dicendum.

R.it Io non ho da dire cosa alcuna.

I.s an teneat vel tenuerit et a quanto tempore citra Solem esse centrum Mundi, et Terram non esse centrum Mundi, et moveri etiam motu diurno.

25 R.t Già molto tempo cioè avanti la determinatione della Sacra Congregatione dell'Indice, e prima che mi fusse fatto quel precetto io stavo indifferente, et havevo le due opinioni cioè di Tolomeo, e di Copernico per disputabili perché o l'una, o l'altra poteva esser vera in natura, ma dopo la determinatione sopradetta assicurato dalla prudenza de Superiori cessò in me ogni ambiguità, e tenni sì come tengo ancora per verissima, et indubitata l'opinione di Tolomeo cioè la stabilità della Terra et la mobilità del Sole.

Et ei dicto quod ex modo et serie quibus in libro ab ipso post dictum tempus typis mandato tractatur et defenditur dicta opinio, imo ex eo quod scripserit, et dictum librum typis mandaverit, praesumitur ipsum dictam opinionem tenuisse post dictum tempus, ideo dicat libere veritatem an illam teneat vel tenuerit etc.

5

R.it Circa l'havere scritto il Dialogo già pubblicato non mi son mosso perché io tenga vera l'opinione Copernicana, ma solamente stimando di fare benefitio commune ho esplicate le ragioni naturali, et astronomiche, che per l'una e per l'altra parte si possono produrre, ingegnandomi di far manifesto, come né queste, né quelle, né per questa opinione, né per
10 quella havessero forza di concludere dimostrativamente, e che perciò per procedere con sicurezza, si dovesse ricorrere alla determinatione di più sublimi dottrine, sì come in molti e molti luoghi di esso Dialogo manifestamente si vede. Concludo dunque dentro di me medesimo né tenere né haver tenuto dopo la determinatione delli superiori la dannata opinione.

15

Et ei dicto, quod imo ex eodem libro, et rationibus adductis pro parte affirmativa scilicet quod Terra moveatur, et Sol sit immobilis, praesumitur ut dictum fuit opinionem Copernici ipsum tenere, vel saltem quod illam tenuerit tempore etc. ideo nisi se resolvat fateri veritatem, devenietur contra ipsum ad remedia Iuris, et facti opportuna.

20

R.it Io non tengo né ho tenuta questa opinione del Copernico dopo che mi fu intimato con precetto che io dovessi lasciarla, del resto son qua nelle loro mani facchino quello gli piace.

Et ei dicto quod dicat veritatem alias devenietur ad torturam.

25

R.it Io son qua per fare l'obediencia, et non ho tenuta questa opinione dopo la determinatione fatta come ho detto.

Et cum nihil aliud posset haberi in executionem decreti habita eius subscriptione remissus fuit ad locum suum.

Io Galileo Galilei ho deposto come di sopra.

30

Forhøret af Galileo Galilei.

Tirsdag den 12. april 1633.

Personligt tilstede og indkvarteret i Rom på det sædvanlige sted i Palazzo Sant'Uffizio var ifølge sædvane Monsignore Kommissionsformanden sammen med Generalkommisæren, Monsignore Vincent Maculanus fra Florentiola, bistået af den ærede Hr. Carolus Sincerus som Den Hellige Stols repræsentant for magistraten. Dette hermed ført til protokols.

[Anklagede] Galilei, søn af Vincent Galilei, 70 år og fra Firenze, som efter med hånden på Bibelen at have sværget at sige sandheden [...] blev fremstillet til forhør.

10

A: Hvordan og hvornår ankom De til Rom?

G: Jeg ankom til Rom første søndag i fasten, og jeg kom med muldyrtransport.

A: Kommer anklagede af egen tilskyndelse, eller har nogen pålagt Dem at komme til Rom, og i givet fald hvem?

15 *G: I Firenze sagde inkvisitoren til mig, at jeg skulle tage til Rom og præsentere mig for Den Hellige Stol i overenstemmelse med, hvad man her havde befalet.*

A: Anklagede kan vel forestille sig grunden til, at De er blevet pålagt at komme til Rom?

20 *G: Jeg forestiller mig, at grunden til, at jeg er blevet pålagt at præsentere mig for Den Hellige Stol i Rom, har været den, at jeg skulle aflægge forklaring omkring min seneste bogudgivelse. Og fordi både jeg selv og forlaget blev pålagt, få dage inden jeg fik besked om at komme til Rom, ikke at udgive flere af den slags bøger, og så også, fordi inkvisitoren havde bedt forlaget om at sende originalmanuskriptet til Den Hellige Stol i Rom.*

25 *A: Hvad dette angår, vil De forklare, hvad den bog handler om, på grund af hvilken De antager at være blevet pålagt at kommet til Rom?*

G: Det her er en bog skrevet i dialogform,⁵ og den handler om verdens opbygning beskrevet hos henholdsvis Ptolemæus og Kopernikus, det vil sige om opbygningen af de himmelske sfærer og af elementerne.⁶

30 *A: Hvis anklagede præsenteres for omtalte bog, er De så parat til at anerkende den som Deres?*

G: Ja, jeg tror, at hvis man præsenterer mig for bogen, så vil jeg kunne genkende den.

Og efter at være blevet præsenteret for en af bøgerne trykt i Firenze år 1632, hvis titel er "Dialogo di Galilei linceo osv.", som omhandler de to modeller for verdens opbygning, og efter at have underkastet bøgerne et nøje gennemsyn, sagde han så:

G: Den her bog kender jeg ganske udmærket, og det er en af dem, der er trykt i Firenze, og det, der står i den, genkender jeg som noget, jeg har forfattet.

A: *Hvor og hvornår har De forfattet nævnte bog, og hvor længe har De været om det?*

10 G: Hvad stedet angår, har jeg forfattet den i Firenze for henimod en 10-12 år siden, og jeg har vel beskæftiget mig med den i henved 6 eller 8 år, med nogen afbrydelser.

A: *Har anklagede ellers været i Rom, nærmere betegnet i år 1616, og i hvilken anledning?*

15 G: Jeg var i Rom i 1616, og derefter var jeg der i Urban den 8.'s andet regeringsår, og endelig var jeg der tre år i anledning af udgivelsen af min bog. Grunden til, at jeg var i Rom i år 1616 var, at da jeg hørte, at Nikolaj Kopernikus's teori om de himmelske sfærer, hvor jorden bevægede sig, og solen stod stille, havde givet anledning til visse betænkeligheder, kom jeg for bedre at kunne sætte mig ind i tingene og for at sikre mig, at jeg ikke havde anskuelse, der stred mod den hellige katolske tro.

20 A: *Kom anklagede af sig selv, eller hvis De var indkaldt til fremmøde, vil De så sige grunden til, at man havde indkaldt Dem, og med hvem eller hvilke De diskuterede ovenstående emner?*

25 G: Jeg kom af egen drift til Rom i 1616 uden at være blevet indkaldt, af den grund, som jeg har anført, og i Rom diskuterede jeg disse emner med nogle af de kardinaler, som var tilknyttet den hellige stol på det tidspunkt, særligt kardinalerne Belarmino, Araceli, S. Eusebio, Bonzi og d'Ascoli.

A: *Vil De komme med en nærmere redegørelse for, hvilke af de nævnte emner De diskuterede med kardinalerne?*

30 G: Anledningen til min diskussion med de nævnte kardinaler var den, at de ønskede at sætte sig ind i Kopernikus's teori, da hans bog er meget vanskelig at forstå for dem, som ikke er uddannet som matematikere eller astronomer, og i særdeleshed ønskede de at forstå

indretningen af himmellegemernes kredsløb ifølge Kopernikus, og hvordan han sætter solen i centrum for planeternes baner. Rundt om solen og tættest på denne placerer han Merkurs bane, rundt om denne igen cirkulerer Venus, dernæst kommer månens bane omkring jorden, og rundt om disse følger så Mars, Jupiter og Saturn. Bevægelsesmønstret er således, at solen 5 befinder sig ubevægeligt i centrum, og jorden drejer rundt om sig selv og rundt om solen på en sådan måde, at den foretager én daglig omdrejning omkring sin egen akse og én gang årligt rundt om solen.

A: *Når De siger, at De på grund af ovenstående uoverensstemmelser kom til Rom for selv at kunne danne Dem et sandfærdigt indtryk af tingene, vil De så også sige, hvad der 10 kom ud af samtalerne om dette emne?*

G: *Hvad angår den kontrovers, som udspandt sig omkring ovennævnte teori med solen som det faste centrum for jordens omdrejning, besluttede troslærekongregationen, at denne teori var i absolut modstrid med Bibelens udlægning, og at den kun kunne godtages som udtryk for Kopernikus' opfattelse.*

15 A: *De blev altså underrettet om den nævnte afgørelse i sagen. Hvem underrettede Dem om den?*

G: *Jeg blev underrettet om nævnte afgørelse i sagen af troslærekongregationen, det var Hr. kardinal Belarmino, som underrettede mig om det.*

A: *Vil De fortælle, hvad nævnte Eminence Kardinal Belarmino gjorde Dem bekendt 20 med omkring nævnte erklæring, og om han ellers fortalte Dem noget, og i givet fald hvad?*

G: *Hr. kardinal Belarmino gjorde mig klart, at den omtalte teori af Kopernikus kunne forsvares som en antagelse, det vil sige sådan som Kopernikus havde antaget det, og Hans Eminence vidste, at jeg antog den på samme måde, altså på samme måde som Kopernikus. Det fremgår af et svar, som samme kardinal udarbejdede til karmeliterordenens 25 provinsial, fader Paolo Antonio Foscari, og som jeg har i kopi, med følgende formulering: ”Der synes ikke at være tvivl om, at Deres Velærværdighed og Hr. Galilei gør klogt i at stille Dem tilfreds med at antage Kopernikus' teori *ex suppositione* og ikke i absolut forstand.” Dette brev af førnævnte kardinal er dateret til d. 12. april 1615. Det fremgår her, at man ikke på anden måde, hvilket er det samme som i absolut forstand, bør antage eller forsvare den 30 omtalte teori.*

Han blev derefter spurgt om, hvad der stod i nævnte erklæring, ligesom det blev fastslået, at han således i februar 1616 måtte have vidst dette.

G: I februar 1616 gjorde Hr. kardinal Belarmino det klart for mig, at det på ingen måde kunne forsvares at antage Kopernikus' teori i absolut forstand, da den var i modstrid med Biblens lære, men at man kunne forsvare den *ex suppositione* og gøre brug af den på denne måde. Dette er i overensstemmelse med at jeg har en udtalelse fra Hr. kardinal Belarmino udfærdiget d. 26. maj 1616. Her udtaler han, at Kopernikus' teori hverken kan antages for sand eller forsvares, idet den er i modstrid med Bibelens lære. Jeg har denne udtalelse i kopi, som jeg fremlægger her.

10 *Derefter foldede han et brev ud, som var skrevet på ét ark, men med kun 12 linier. Det begyndte sådan her: "Vi, kardinal Roberto Bellarmino, som har...", og sluttede således: "Ovenstående gjort vitterligt d. 26. maj 1616", underskrevet: "Samme kardinal som ovenfor anført Roberto Cardinale Bellarmino", hvilket jeg modtog til arkivering osv. med påtegning af bogstav B. Han tilføjede:*

15 G: Originaludtalelsen har jeg hos mig her i Rom, den er gennemført i håndskrift af føromtalte Hr. kardinal Belarmino.

A: *Da De blev gjort bekendt med ovenstående erklæring, var der så andre personer til stede, og i givet fald hvem?*

G: Ved den lejlighed, hvor kardinal Belarmino klargjorde mig de standpunkter, som jeg har redegjort for vedrørende Kopernikus' teori, var der også nogle dominikanermunke tilstede, men jeg kendte dem ikke og har ikke set dem sidenhen.

A: *Da De nu var til stede sammen med de nævnte gejstlige, så må De på en eller anden måde være blevet præsenteret for nogle formanende henstillinger om det samme emne, og i givet fald hvilke?*

25 G: Jeg kan huske, at forhandlingen foregik på følgende måde. En morgen sendte kardinal Belarmino bud efter mig, og han talte til mig om en bestemt sag, om hvilken jeg ville hviske Deres Hellighed i øret før andre fik nys derom, men enden på det blev så, at han sagde til mig, at man hverken kunne gå ind for Kopernikus' teori, og at man heller ikke kunne forsvare den, idet den var i modstrid med Bibelens lære. Hvad dominikanermunkene angår, har jeg ingen erindring om, hvorvidt de var der, da jeg kom, eller om de kom til senere hen, og jeg har endnu mindre nogen erindring, om de var tilstede, da kardinal Belarmino

klargjorde for mig, at man ikke kunne gå ind for Kopernikus' teori. Og det kan godt være, at jeg fik en eller anden henstilling om ikke at gå ind for eller forsvare nævnte teori, men det husker jeg ikke, da det jo ligger adskillige år tilbage i tiden.

5 A: *Kan De ikke huske, hvilke meninger der blev tillagt Dem, og hvilke henstillinger der så blev givet Dem som følge heraf?*

G: Jeg kan ikke huske, om der er blevet sagt andet til mig dengang, og jeg er heller ikke sikker på, at jeg vil kunne komme i tanke om det. Jeg er ikke ude på at dække over noget af den grund, at jeg ikke på nogen måde har haft til hensigt at bevæge mig ud i ulovlige anskuelser, så jeg har altså ikke overhovedet hverken gået ind for eller forsvaret nævnte teori
10 om jorden, der drejer rundt om solen.

A: *Da De, hvad omtalte teori angår, i vidners nærværelse blev gjort forståelig, at De ikke på nogen måde måtte gå ind for, forsvare eller udbrede lære om nævnte antagelse, kan De så sige eller husker De, på hvilken måde og af hvem De fik denne henstilling?*

G: Jeg husker ikke at have fået en sådan henstilling fra andre, end den, jeg hørte fra
15 kardinal Bellarminos egen mund -, og det jeg husker er, at det gik ud på, at jeg hverken måtte gå ind for eller forsvare teorien, og det kan godt være, at jeg heller ikke måtte undervise i den. Jeg husker overhovedet ikke, om det punkt også blev nævnt, men det kan da godt være, at det kan være blevet sagt, uden at jeg har bidt mærke i det, eller at jeg kan have forvekslet det i min hukommelse med den udtalelse, kardinal Bellarmino få måneder efter – den 26. maj
20 – præsenterede mig for, hvor jeg fik henstilling om hverken at måtte gå ind for eller forsvare den nævnte teori. Og de andre to punkter, som jeg nu er blevet bekendtgjort med heromkring, nemlig at jeg ikke måtte undervise i det, og heller ikke i nogen som helst sammenhæng, det husker jeg ikke noget om – jeg tror måske at det er fordi at det ikke har været indeholdt i nævnte erklæring, som jeg tog til efterretning, og som jeg holdt i erindring.

25 A: *Har De efter at have modtaget formanende henstillinger forsøgt at indhente tilladelse til at skrive den bog, som De har anerkendt som værende Deres, og som De efterfølgende sendte til udgivelse?*

G: Efter den nævnte henstilling forsøgte jeg ikke at få godkendelse til at skrive den bog, jeg tidligere har vedkendt mig at have skrevet, fordi jeg under arbejdet med bogen ikke
30 havde til hensigt at overtræde den henstilling jeg fik om hverken at gå ind for, forsvare eller undervise i nævnte teori, ja endda at inklade mig på at diskutere den.

A: *Opnåede De tilladelse til at få udgivet Deres bog, i givet fald hvor, og var det ved egen hjælp eller med hjælp fra andre?*

G: Selvom jeg med tilladelse til at få trykt førnævnte bog kunne have havde benyttet mig af lukrative tilbud til udgivelse heraf fra Frankrig, England og Venedig, tog jeg i stedet en rask beslutning om at tage til Rom for en treårig periode. Her gav jeg bogen i hælde til censuren, nærmere betegnet formanden for troslærekongregationen, med fuldmagt til at tilføje, fjerne og ændre i teksten efter eget skøn, og efter at han havde ladet underkaste bogen en minutiøs gennemlæsning af sin gode ven fader Visconti.⁷ Så efter at jeg havde givet bogen til formanden for troskongregationen, underkastede han den en yderligere gennemlæsning for derefter at godkende den, hvilket vil sige, at han gav mig tilladelsen med sin underskrift af bogen, dog med pålæg om at lade den udgive i Rom. Her opholdt jeg mig så med aftalen om, at jeg skulle vende tilbage det følgende efterår, eftersom jeg var fast opsat på at tage hjem til Pisa for den umiddelbart forestående sommer for at undgå den smittefare fra pesten, og fordi jeg allerede havde opholdt mig der gennem hele maj og juni måned. Mens jeg var i Firenze, brød smitten så ud, og kontrakten blev ophævet. Da jeg så indså, at jeg ikke kunne komme til Rom, sendte jeg et brev til samme fader, formanden for troskongregationen, om han kunne stille sig tilfreds med, at bogen i stedet blev udgivet i Firenze. Han lod mig forstå, at han godt kunne tænke sig at læse originalmanuskriptet igennem en gang til, og at jeg derfor skulle sende det til ham. Selvom man havde anvendt al mulig omhu og stået på den anden ende for at sende nævnte originalmanuskript sikkert af sted, så havde man ikke kunnet garantere for, at der ikke ville kunne ske uheld under transporten gennem de snævre bjergpas, hvor bogen kan blive udsat for fugtskader og få skjolder. Overfor samme kongregationsformand gav jeg derfor udtryk for disse vanskeligheder ved at sende bogen, hvorfor han pålagde mig at finde en anden person, som med hans godkendelse på ny skulle underkaste bogen en minutiøs gennemlæsning. Der blev så fundet en person, som han kunne godkende, og det var så dominikanerfaderen Giacinto Stefani, en mand af adelig afstamning, som udover at afholde teologiske forelæsninger som lektor på universitet i Firenze, også er tilknyttet som pavelig rådgiver. Jeg gav så bogen til inkvisitoren i Firenze, og inkvisitoren gav den til førnævnte fader Giacinto Stefani, og derfra kom den tilbage til inkvisitoren, som igen sendte den til hr. Nicolò dell'Antella fra trykkecensuren hos Hofmagistraturen i Firenze, og hos denne hr. Nicolò tog trykkeren ved

navn Landini den, og efter drøftelser med inkvisitoren trykte han bogen, idet han omhyggeligt rettede sig efter de anvisninger, som han havde modtaget fra formanden for troskongregationen.⁸

A: *Da De anmodede førnævnte Formand for Troskongregationen om tilladelse til at få trykt nævnte bog, forklarede De da Den Ærede Formand, at De faktisk allerede havde modtaget en formanende henstilling fra kirken, i overensstemmelse med, hvad vi tidligere har været inde på?*

G: Jeg sagde ikke noget til Troskongregationens formand, da jeg spurgte om tilladelse til at trykke bogen, som omhandlede den omtalte teori, da jeg jo ikke mente, at det var nødvendigt at fortælle ham noget, da jeg ikke havde noget at skjule, da jeg i bogen hverken gik ind for eller forsvarede ideen med jordens rotation om solen, tværtimod går jeg i rette med den omtalte teori af Kopernikus ved at påvise, at dennes ideer hverken holder eller overbeviser.

[...]

15 Jeg, Galileo Galilei, attesterer hermed ovenstående.

20

(Sidste) forhør af Galileo Galilei

D. 21. marts, 1633

Personligt forhør i forhørssalen tilknyttet Inkvisitionsdomstolens Palæ ved Den Hellige Stol i Rom. Tilstede ved denne lejlighed var Den Ærede Generalkommissær for Den Hellige Stol bistået af Den Ærede Repræsentant for Magistraten. Dette hermed ført til protokols.

[Anklagede] Galileo Galilei fra Firenze, som i øvrigt efter med hånden på Bibelen at have sværget at sige sandheden i den relevante sag [...] blev fremstillet til forhør.

30 A: *Har De selv noget, De ønsker at fremføre omkring denne sag?*

G: Nej, jeg har ikke noget at skulle fremføre.

A: *Antager De eller har De tidligere antaget, og i givet fald fra hvornår af, at solen skulle være verdens centrum, og at jorden derimod ikke skulle være centrum, og at den også skulle dreje dagligt rundt om sig selv?*

G: Allerede for lang tid siden, hvilket vil sige før at min bog blev ramt af den kirkelige censur, og førend jeg modtog den formanende henstilling, havde jeg ikke taget stilling til den teori. Og jeg anså de to teorier, som stammede fra henholdsvis Ptolemæus og Kopernikus, for at være værd at undersøge nærmere, fordi kun den ene af dem kunne være sand. Men efter den tidligere nævnte beslutning, hvis indsigtsfuldhed er garanteret af den kirkelige bogcensur, var jeg ikke længere i tvivl, og jeg antog dengang, ligesom jeg gør det den dag i dag, at det utvivlsomt er Ptolemæus teori med jordens ubevægelighed og solen, der drejer sig, som er den sande.

A: *Kan De give en redegørelse for, hvilke emner der omtales i Deres bog, som er blevet trykt efter det nævnte tidsrum, og hvordan den nævnte teori forsvares? Det er nemlig nærliggende at formode, at De ved trykningen af omtalte bog gik ind for nævnte teori efter det omtalte tidsrum. Vil De derfor sige os den fulde sandhed om, i hvilket omfang De gik ind for denne teori nu eller tidligere?*

G: Grunden til, at jeg skrev min nu udgivne *Il Dialogo*, er ikke, at jeg antog det synspunkt, at jeg anser Kopernikus' teori som værende sand. Men jeg har udelukkende ment at optræde i en god sags tjeneste ved at redegøre for såvel de naturgivne som de astronomiske bevisførelser, som man vil kunne udarbejde, idet jeg har bestræbt mig på at påpege, hvordan der hverken hvad angår det naturgivne eller det astronomiske er noget som helst, der peger på, at man kan drage nogen overbevisende konklusioner overhovedet, og at man derfor, hvis man ønsker at komme sandheden nærmere, bliver nødt til at lade mere overordnede instanser træffe afgørelse herom, sådan som det tydeligt fremgår gang på gang i min *Dialogo*. Min konklusion er når det kommer til stykket, at for mit eget vedkommende går jeg ikke ind for denne teori, ligesom jeg heller ikke tidligere er gået ind for den, efter bogcensurens forbud mod at antage den for sand.

A: *Det er snarere nærliggende at tro, når man læser bogen og ser dens bevisopbygning, som for sin del rigtig nok bekræfter, at jorden drejer rundt, og solen står stille, at De anser nævnte teori af Kopernikus som værende sand, om ikke andet, så har De i hvert fald tidligere anset den for at være sand. Derfor, hvis ikke De vil beslutte Dem for at*

sige sandheden, vil der blive rejst sigtelse mod Dem med alt, hvad det indebærer af nødvendige forholdsregler.

G: Jeg går ikke ind for denne teori, og det har jeg heller ikke gjort, siden det blev mig pålagt at forkaste den. Når det er sagt, så er jeg her i Deres hænder, og De kan gøre, hvad De lyster.

A: *Vil De være venlig at sige sandheden, ellers vil De blive overført til tortur!!*

G: Jeg er her, fordi jeg ønsker at udvise lydighed, og jeg kan forsikre, at jeg ikke er gået ind for denne teori efter den nævnte afgørelse, sådan som jeg tidligere talte om.

10 *Og da der ikke kunne tilføjes yderligere omkring forhøret, blev han ført til sin celle efter at have underskrevet referatet, som proceduren foreskriver.*

Jeg, Galilei Galileo, attesterer hermed ovenstående.

---

15 5. Dialogformen var en almindelig udbredt litterær form til anvendelse i pædagogiske, filosofiske og videnskabelige afhandlinger. Dens oprindelige åbent udforskende natur i form af en egentlig diskussion om det relevante emne var i modreformationens dage, dvs. på Galileis tid, afløst af en udelukkende formel ramme netop med det formål at udelukke emner, som kirken anså for at være kontroversielle.

20 6. Ptolemæus og Kopernikus repræsenterede to væsensforskellige astronomiske systemer. Hvor førstnævnte havde jorden som universets centrum, hvorom alle himmellegemer drejede sig, antog Kopernikus, at solen var centrum, og at planeterne, heriblandt jorden, drejede sig i baner rundt om solen. Netop sidstnævnte teori antog kirken som værende i modstrid med Bibelen og betegnede den derfor som kættersk.

25 7. *Censore Primario* var pavens personlige teolog og bestred en stilling, som vel er ækvivalent med vore dages formand for Troslærekongregationen. At det er en betydningsfuld stilling ses også deraf, at den nuværende pave Benedikt XVI, inden han blev pave, bestred denne stilling som kardinal under sit borgerlige navn Joseph Ratzinger. Det var denne person, der havde det afgørende ord mht. hvilke bøger, der skulle censureres og eventuelt helt forbydes.

30

8. Den katolske kirke oprettede under modreformationen en liste over forbudte bøger, det såkaldte *Liber index prohibitorum*, tit referet til som bare *Index*.

10.3. Retssagen mod Cesare Cremonino.

Contra Cremoninum. Anno 1626.

5 Coram illustrissimo er Rev.mo D. Nuncio Apostolico Venetiarum, ac R.mo Patre Inquisitore Generali eiusdem Civitatis in Aula solite residentiae dicti Ill. Mi D. Nuncii, in meique etc.

Vocatus comparuit Excellentissimus D. Marcus Antonius de Ruvere filius q.m domini Achillis Venetus Medicus phisicus aetatis suae ann. 37, habitans Venetiis in contrata
10 Sancti Petri de Castello, cui delato iuramento de veritate dicendà quod prestitit tactis etc. fuit

Int.us ove ha studiato et chi sia stato suo precettore et singolarmente nella filosofia.

Respondit. Ho studiato in Padova et il mio lettore e precettore in filosofia è stato l'Ecc.mo Mario Mazzoleni, perchè se bene andavo alle Schole pubbliche per apparenza, per studio però
15 andavo a casa del sopradetto, et alle schole pubbliche andavo hora dal Belloni hora da Cremonino.

Int.us Se oltre le lettioni pubbliche udite dalli sopradetti si sia mai ritrovato nei colloqui private col dottore Cremonino.

Resp.dit Molte volte mi sono ritrovato in colloqui et ragionamento col sig. Cremonino
20 con l'occasione che volse lui leggere in casa de calido innato et de putredine, materia pertinente alla medicina; che furno causa che molti et io in particolare vi andasse.

Int.us Che cosa teneva et insegnava detto D.^{re} Cremonino sì in publico come in privato in materia dell'immortalità dell'anima.

Resp.dit Questa materia non l'ho sentita da lui ma dal Mazzoleni, i scritti del quale ho
25 ancora appresso di me. È ben vero che più volte ho sentito dire da molti scholari, de quali non mi ricordo il nome per essere molto tempo, quando ero in Padova che saranno 14 anni in circa, che nel legger lui questa materia facendo prima molte proteste d'essere con Santa chiesa finalmente in via d'Aristotile teneva la mortalità dell'anima. Io però l'ho veduto a frequentare la messa, et in particolare un Venerdì santo lo vidi accompagnare il Santissimo
30 Sacramento a capo scoperto seben pioveva quantumque molti non li credessero.

Int.us   Se esso dalla bocca propria del detto Cremonino gli habbia sentito dire et insegnare che l'anima nostra è mortale non solo alla mente d'Aristotile ma assolutamente per vera opinione.

5   Resp.dit   Non è possibile perchè non l'ho sentito onde non posso haverlo detto, ma posso haver detto come di sopra.

Et sibi lectis iis quae opportune habentur in depositione, ad benignam interrogationem.

Respondit. Non mi ricordo d'haver detto questo ma se l'haverò detto l'haverò detto come cosa sentita da altri, perchè non lo ho mai udito dalla sua bocca.

10   Int.us   Se sa che detto Cremonino dasse i scritti di questa materia della mortalità dell'anima a chi lo ricercava.

Respondit. Intesi mentre ero a Padova che lui dava scritti non solo sopra il trattato dell'anima ma anco sopra gli altri, ma sopra la mortalità dell'anima in particolare non lo so.

15   Interrogatus. Se ha sentito detto Cremonino o nelle lettioni pubbliche o ne ragiamenti private a discorrere dell'eternità del Mondo.

Respondit. Signor no.

20   Et ei dicto che anche di questo è dato in testimonio d'haver detto più volte ad una persona in un loco preciso et determinato oltra gli altri lochi in comune, che il Cremonino insegnava privatamente, che il mondo era ab eterno non solo in via d'Aristotile ma assolutamente.

Respondit. Può essere che io l'habbia detto ma l'haverò detto come sopra d'haverlo udito da altri.

Interrogatus Se si ricorda d'haver trattato delle suddette cose con persona alcuna in particolare qua in Venetia et con chi.

25   Respondit non mi ricordo.

Interrogatus Se ha mai sentito dire al Cremonino cosa alcuna intorno ai miracoli della nostra fede che non sia cattolica.

30   Respondit Dalla sua bocca non ho sentito cosa alcuna. Quel che posso dire è questo, che ritrovandomi alla Chiesa del Santo quando ero a Padova studente per sentir messa, dopo la messa sentii un sussuro di riso da gli altri compagni scholari che mi andavano inanti circondando l'arca del santo a baciarla dopo la messa come è solito di farsi, interrogai cosa

voleva dir quel ridere, mi fu detto che il Cremonino qual fu all'istessa messa haveva detto dopo haver baciata l'Arca: Guardate quale povera sorte de contadini, sentendo il bon odore dell'olio di spico col quale questi frati ongono l'Arca per togliere il cattivo odore che genera il fiato di questa povera gente, si pensano che questo bon odore esca dal corpo del Santo, e
5 perciò restano più devote e vengono con maggior devotione a visitar l'Arca.

Et ei dicto che similmente e addotto in testimonio d'haver raccontato che il Cremonino teneva che i miracoli della nostra fede paiono portentosi alli Idiotti, ma che provengono da cause naturali, come effetti necessari, et in particolare anco con l'occasione del sepolcro di S. Antonio di Padova, esso testimonio habbia raccontato che il Cremonino in
10 quei suoi colloquii secreti insegnava che la veneratione de corpi santi era superstitione.

Respondit. Non ho detto questo ne posso haverlo detto perchè non l'ho inteso et questo quanto ai miracoli. Quanto poi alla veneratione de corpi santi manco l'ho detto ne l'ho inteso. Interrogatus. Se ha mai raccontato da alcuno che il medesimo Cremonino insegnava privatamente dottrina contro l'autorità ecclesiastica.

15 Respondit. Signor no.

Et ei dicto, che si ha similmente in depositione come esso habbia raccontato, che il Cremonino insegnava privatamente che l'autorità ecclesiastica intanto si deve permettere nelli Stati in quanto corporale al Governo politico e civile; et che li Principi potriano mutare religione, ma che li popoli giacchè sono stabiliti o imbibiti nella religione christiana non si
20 potria mutare senza gran tumulto, et i Principi arrischiariano i loro Stati.

Respondit. Sig. no, non l'ho mai raccontato ne anco sentito da altri.

Interrogatus. Se ha sentito o detto d'haver sentito esso Cremonino insegnare dottrina contraria alla santa Chiesa in materia della messa.

Respondit. Sig. no. Anzi l'ho veduto frequentare le Chiese et assister alla Messa e per
25 l'ordinario nella Chiesa del Santo.

Et ei dicto, che è dato in testimonio d'haver detto ad una persona che il Cremonino insegna, che si deve andare alla messa per schivare le pene del Santo Officio, et che egli sole andare alla messa et stare in loco conspicuo, et che ciò si deve fare per prudenza politica, ma che non vi è obbligo di udire la messa.

30 Respondit. Non è vero altro se non che l'ho visto alla messa in loco conspicuo per la dignità nella quale lui era e per i scholari che ha e che lo seguitano et honorano.

Monitus che avvertisca bene a non aggravare la coscienza sua quando havesse detto o saputo le cose sopra le quali è stato interrogato perchè non è verissimile che persona christiana spontaneamente col suo giuramento et in detrimento dell'anima sua havesse voluto deporre le suddette cose quando non fussero vere.

5 Respondit. Quello che io ho saputo e quello che ho inteso et quello che io mi son ricordato ho deposto con vera verità, et dico che quanto al concetto naturale è tenuto il Cremonino in Padova per poco bon christiano anzi atheista, che sia mò vero o no che lui sia tale non posso affermarlo determinatamente.

10 Super generalibus recte et relectum confirmavit et subscripsit.

Jo. M. Ant. Della Rovere aff.mo quanto di sopra

Aacta per me F. Bonifacium de Cardono Commissarium et Notarium Apostolicum Sancti Officii Venetiarum.

15 Copia supradicti examinis fuit Romam transmissa ad Sacram Congregationem Sancti Officii a supradicto Ill.mo Domino Nuncio.

F. Bonifacium de Cardono notarius qui supra.

20 *Retssagen mod Cremonino. År 1626.*

Tilstedeværende: Hans Højærværdighed Den Apostoliske Nuntius i Venedig sammen med Hans Ærværdighed Storinkvisitoren i omtalte Nuntius's palads tilknyttet hans sædvanlige residens sammesteds [...]

25

Til forhøret blev fremstillet Hans Excellence Hr. Marcus Antonius de Rovere, som er søn af en vis Hr. Achille, en 37-årig læge fra Venedig og fastboende sammesteds i distriktet San Pietro di Castello, og som med hånden på Biblen sværgede at tale sandt.

30 A: Hvor har De studeret, og hvem har De taget privattimer hos, særligt hvad filosofien angår?

M: Jeg har studeret i Padua, og jeg modtog privatundervisning hos Hr. Mario Mazzoleni, fordi selvom jeg på papiret gik på universitet, tog jeg dog timer hos førnævnte, og på universitet gik jeg til timer snart hos Belloni, snart hos Cremonino.

5 A: Har De udover undervisningen på universitet hos førnævnte personer inkludt Dem på private samtaler med lektor Cremonino?

M: Jeg har mange gange haft samtaler og ordvekslinger med hr. Cremonino med det motiv at få ham til at udbrede sig omkring *Il Calido Innato* og om forrådnelsen, emner tilhørende lægevidenskaben.⁹ Det var grunden til at mange, og jeg i særdeleshed, opsøgte ham.

10 A: Hvad antog lektor Cremonino, og hvad underviste han omkring sjælens udødelighed, såvel hvad angik hans offentlige som private undervisning?

M: Jeg har ikke hørt ham undervise i det, men derimod Mazzoleni, hvis skrifter jeg stadig har liggende. Det er helt rigtigt, at jeg flere gange har hørt fra mange elever – jeg husker ikke deres navne, da det er lang tid siden, jeg var i Padua, ca. 14 år siden - , at han,¹⁰
15 når han underviste i dette emne, først gjorde et stort nummer ud af at være enig med kirken, men at han til sidst i overensstemmelse med Aristoteles gik ind for sjælens dødelighed. Men jeg har set ham gå til messe, jeg kan fortælle om en Langfredag, hvor jeg så ham ledsage det hellige sakramente barhovedet, skønt det regnede så meget, at folk ikke vil tro det muligt.

A: Har De af omtalte Cremoninos egen mund hørt ham sige og lære fra sig, at vores
20 sjæl er dødelig ikke bare i følge Aristoteles, men i absolut forstand?

M: Jeg har hverken fra ham eller fra andre hørt andet end, hvad jeg allerede har sagt.

[A: Det er bevidnet, at De flere gange har fortalt, at De har hørt føromtalt Cremonino sige og docere, at vores sjæl er dødelig, ikke bare ifølge Aristoteles, men at han antog dette for en objektiv sandhed.

25 M: Det er ikke muligt. Eftersom jeg ikke har hørt det, kan jeg heller ikke have sagt det, og jeg henholder mig til det, jeg allerede har sagt.] (Kildeteksten til den indklamrede oversættelse mangler desværre, men oversættelsen bringes alligevel for at kunne forstå tekstens kohærens).

30 *Efter at have læst de ting igennem, som ansås for at være relevante til at fremme forhørsprocessen, sagde anklagede:*

M: Jeg husker ikke at have sagt sådan, men hvis det er tilfældet, er det fordi jeg har gengivet, hvad andre har sagt, for jeg har aldrig hørt det af hans egen mund.

A: De ved, at føromtalte Cremonino uddelte skrifter om emnet angående sjælens dødelighed til dem, der bad ham om det.

M: Jeg hørte, da jeg var i Padua, at han uddelte skrifter, som udover at handle om sjælen også omhandlede andre emner, men om de lige handlede om sjælens dødelighed, skal jeg ikke kunne sige.

A: Har De hørt omtalte Cremonino - enten ved offentlige forelæsninger eller under private former - diskutere verdens evighedsnatur?

M: Nej, det har jeg ikke.

A: Også her er der vidner på, at De flere gange har sagt til en person på et nøje angivet sted udenfor de normale samlingssteder, at Cremonino privat underviste i, at verden var til fra evighed af, ikke kun i aristotelisk forstand, men i absolut forstand.

M: Det kan godt være, at jeg har sagt sådan, men hvis det er tilfældet, er det fordi jeg har hørt andre sige det.

A: Husker De at have samtalen om disse ting med nogen, i særdeleshed her i Venedig, og i givet fald med hvem?

M: Nej, det husker jeg ikke.

A: Har De nogensinde hørt Cremonino ytre sig omkring mirakler på en måde, der afviger fra den katolske troslære?

M: Jeg har ikke hørt noget fra hans egen mund. Men jeg kan fortælle om en oplevelse, jeg havde som student i Padua, engang jeg var til messe i Chiesa del Santo. Efter messen hørte jeg ligesom en undertrykt fnisen fra nogle af mine studiekammerater, som var gået foran mig og stod oppe rundt om kirkens helgenkiste for at kysse den som man plejer at gøre det. Jeg spurgte dem så, hvad den fnisen skulle betyde, og så sagde de, at Cremonino, som også havde været der til messen, havde sagt sådan her efter at have kysset kisten: ”Prøv engang at se de der bondeknolde! Når de indsnuser røgelsesduften, som præsterne her indhyller kisten i for at skjule lugten fra bønderne, der står der og fiser, så tror de, at den dejlige lugt stammer fra helgenens legeme nede i kisten. Det er, fordi de tror det, at de står der henne ved kisten og ser så fromme ud.”

A: Der er ligeledes fremført vidnesbyrd om, at De har tillagt Cremonino den holdning, at troens mirakler kun er for idioter, men at de hidrører fra naturlige årsager, som en slags nødvendige følgevirkninger heraf. Særligt i forbindelse med den hellige Antonius af Paduas helgenkiste skulle et vidne have citeret Dem for, at Cremonino under private samtaler
5 gav udtryk for, at dyrkelsen af de helliges døde legemer var overtro.

M: Sådan har jeg ikke sagt, og jeg kunne heller ikke have sagt det, fordi jeg ikke har hørt sådan noget, hvad angår miraklerne. Og hvad angår dyrkelsen af de helliges døde legemer, har jeg hverken sagt eller hørt noget i den stil.

A: Har De nogensinde fortalt andre, at samme Cremonino gav privatundervisning,
10 der anfægtede kirkens autoritet?

M: Nej, det har jeg ikke.

A: De skulle bevisligt have udtalt, at Cremonino i sin privatundervisning hævdede, at den kirkelige autoritet også burde give mere frihed til de verdslige institutioner, og endvidere at statslederne burde kunne vælge en anden tro, men at det ville skabe for stor
15 tumult hos befolkningerne, eftersom de er dybt forankrede i den kristne tro, og at statslederne derfor ville bringe deres lande i en risikabel situation.

M: Nej, det har jeg aldrig fortalt, og jeg har heller ikke hørt andre sige noget i den retning.

A: Har De hørt, eller sagt, at De skulle have hørt denne Cremonino undervise i en
20 lære, der er i modstrid med den katolske kirke angående den hellige messe?

M: Nej, det har jeg ikke. Tværtimod har jeg set ham gå i kirke og hjælpe til ved messen i Chiesa del Santo.

A: Der er vidner på, at De skulle have sagt til en person, som tager undervisning hos Cremonino, at denne siger, at man skal gå til messe for at undgå kirkens straf, og at han selv, når han går til messe, plejer at stå på et iøjnefaldende sted, og at det er klog politik at
25 gøre sådan, men at kirken ikke pålægger én at gå til søndagsmesse.

M: Der er ikke andet sandt deri, end at jeg ved messen har set ham på et iøjnefaldende sted, fordi hans naturlige værdighed og respekten for ham hos de af hans elever, der var til stede, bød ham at gøre det.

30

Anklagede fik her en advarende påmindelse om ikke at have måttet belaste samvittigheden ved det, som han under forhøret havde udtalt at vide, da det ikke er sandsynligt, at en kristen person af egen fri vilje under edsafleggelse og til skade for sin sjæl ville have fremsat ovenstående udsagn, hvis de ikke var sande.

5

M: Det som jeg har vidst og det som jeg har hørt og det som jeg har kunnet huske, har jeg sagt i al sandhed, og jeg vil sige, at hvad angår hans ideer om naturens orden, blev Cremonino i Padua ikke anset for at være en god kristen, snarere ateist. Om dette nu skulle være rigtigt eller ej, skal jeg ikke kunne udtale mig om.

10

Efter for god ordens skyld at have gennemlæst referatet, satte han sin bekræftende underskrift: ”Jo. M. Ant. Della Rovere kan hermed bekræfte ovenstående.”

Sagsakter ved undertegnede F. Bonifacius de Cardono,

Apostolisk Kommissær og notar ved Den Hellige Stol i Venedig.

15 *Kopi af ovenstående afhøring blev sendt til Den Hellige Kongregationsdomstol i Rom af ovennævnte Højærværdighed Den Apostoliske Nuntius.*

Underskrevet af F. Bonifacius de Cardono.

20 9. Jf. Cremoninos videnskabelige afhandling herom: *Apologia dictorum Aristotelis De calido innato adversus Galenum, Venetiis, Deuchiniana 1626*. Emnet er paravidenskabeligt og forekommer os uklart i dag, men tager udgangspunkt i videnskabeligt-filosofiske iagttagelser fra den græske antik, heriblandt Aristoteles. *Calidum innatum* er udtryk for det kosmiske princip, der er aktivt i forbindelsen mellem det materielle og det åndelige.

25 10. Cremonino.